

CSALÁD: A LEGSZEMÉLYESEBB KÖZÉRDEK

F Ű R É S Z T Ű N D E

2010 után a politikaképzés középpontjába a családok kerültek – családbarát fordulat történt Magyarországon. A családok támogatása kikerült a korábbi szociálpolitikai, rászorultságelvű szemlélet alól, és a kormányprogramnak megfelelően „maga a társadalmpolitika vált családpolitikai szemléletűvé”.¹ A kormányzás középpontjában tehát a családok állnak, akik a közösség legfontosabb erőforrásai. A család a 2010 óta tartó korszak egyik kulcsszava lett, annak ellenére, hogy értelmezése még mindig sokszor vita tárgyát képezi.

CSALÁDÉRTELMEZÉS

Régen a család mindenki számára ugyanazt jelentette. A szociológia tudománya régóta pontosan definiálta magát a fogalmat, eszerint „a család olyan együtt élő kiscsoport, amelynek tagjait vagy házassági kapcsolat, vagy leszármazás, azaz vérségi, kivételes esetben örökbefogadási kapcsolat köti össze”.²

Meglepő, hogy az egyértelmű meghatározás ellenére szükség van arra, hogy a közbeszéd szintjén is értelmezni kelljen olyan egyszerűnek látszó mondatokat is, mint amilyen „a család az család”. Korábban senki nem vonta kétségbe, hogy mik a család eredeti funkciói (termelés, fogyasztás, reprodukció, pszichés védelem, gyerekek szocializációja), ahogy azt sem, hogy mindezzel *a családok a közjót szolgálják és a közös jövőt építik*. A posztliberalizmus előretörésével azonban a család évezredek, ki nem mondott definíciója megkérdőjeleződött, amikor kétségbe vonják a családi egység létjogosultságát, és az egyénre bízják, hogy ő mit tekint családnak. Ez viszont egészen extrém értelmezéseket és helyzeteket teremthet, amelyek individualista alapon többnyire nélkülözik a közösségi érdekeket és normákat. Magyarország emiatt – egészen pontosan az egyre szélesebb körben terjedő progresszív ideológiákon nyugvó újraértelmezések miatt – szállt szembe a relativizálás katonáival, amikor a szociológiai definícióval megegyezően Alaptörvényében rögzítette, hogy mi a család, mondván

„Magyarország védi a házasság intézményét mint egy férfi és egy nő között, önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösséget, valamint a családot mint a nemzet fennmaradásának alapját. A családi kapcsolat alapja a házasság, illetve a szülő-gyermek viszony [...] az apa férfi, az anya nő”.

1 Nemzeti Ügyek Politikája [kormányprogram] 2010. 75.

2 ANDORKA Rudolf: *Bevezetés a szociológiába*. Osiris, Bp. 2006. 394.

Alapegység – Hagyományos családot ábrázoló köztéri szobor (Grantner Jenő, 1970)
a Nagykanizsai Járási Hivatal előtt
(Békés Márton felvétele)

A jogi védelem mögött erőteljes gazdasági és társadalmi (vagy jóléti és jóléti) indokok húzódnak meg, hiszen ősidők óta a család az, ami a fizikai, az anyagi és a mentális helyzetünk és a lelki állapotunk alakulásának legfontosabb tere. Természetesen komoly demográfiai okok is állnak a család védelme és a gyermekvállalás támogatása mellett, amelyek elválaszthatatlanok nemzetünk, kultúránk, identitásunk fennmaradásától. Ennek ellenére nap mint nap szembeáljuk magunkat olyan kételkedő hangokkal, amelyek felteszik a kérdést, hogy a tágabb közösségünket, azaz a társadalmunkat képviselő államnak egyáltalán joga van-e család- és népesedéspolitikai eszközöket alkalmazni s ezáltal vagy ezekkel közvetlenül is beavatkozni az egyének magánéletébe befolyást gyakorolva arra.

A választ a fenti kérdésre már a '80-as években megfogalmazták, amikor a közjavak elméletéhez igazodva a gyermekvállalást és nevelést a közérdek körébe emelték.³ Eszerint léteznek olyan közjavak, amelyek a társadalom működéséhez elengedhetetlenek, mindenkinek az életében jelen vannak, és kollektív módon hatnak, előállításukban azonban nem minden esetben vesz részt mindenki. Andorka Rudolf ilyen közjavaknak tekintette a gyermekeket, illetve a gyermekek által a későbbi életükben előállított javak egy részét.⁴ A családban megvalósuló szocializáció, a gyermekek felnevelése tehát olyan társadalmi és gazdasági befektetés, amely nemcsak az egyén, hanem a közösség hosszú távú sikeres működését is szolgálja. A család az egyén szempontjából természetesen személyes magánérdek, számtalan kutatás bizonyítja, közülük Magyarországon kiemelkedő mértékben Kopp Mária kutatásai, hogy az egyén jólétére és jólétére a családi keretek között zajló életmód a legtöbb esetben pozitív hatást gyakorol.⁵ A családos életvitel általában nagyobb fokú biztonságot jelent, legyen szó anyagi jellegű vagy lelki, érzelmi támaszról, ezáltal családban élni a legtöbb ember számára megtartó erővel bír a mindennapok küzdelmeiben.

A család értékeit már sokan, sokszor és sokféleképpen megfogalmazták. Sarkalatos, 2011. évi CCXI. törvényünk a családok védelméről rögtön az első mondatában utal a család időtlen értékére: „A család az emberi történelemben már a jog és az állam kialakulását megelőzően létrejött önálló közösség, amely erkölcsi alapokon nyugszik”, majd határozottan kimondja, hogy „a család erőforrás” és „a társadalom alapegységeként a nemzet fennmaradásának biztosítója”. A család a „civilizáció bölcsője”, amely „az állam sarokköve”, de egyúttal a „mentális egészség alapja” is, olyan „transzcendens kötelék, amely a társadalmi kötődést erősíti”.⁶ A családról megfogalmazott mindezen tulajdonságok teszik nélkülözhetlenné a családot az egyén, a közösségeink és a jövőnk szempontjából egyaránt, amit Szent II. János Pál pápa egyetlen egyszerű mondatban így foglalt össze homíliájában 1986-ban: „Amilyen a család, olyan a nemzet és olyan az egész világ, amelyben élünk.”

a család a társadalom alapegysége

ban utal a család időtlen értékére: „A család az emberi történelemben már a jog és az állam kialakulását megelőzően létrejött önálló közösség, amely erkölcsi alapokon nyugszik”, majd határozottan kimondja, hogy „a család erőforrás” és „a társadalom alapegységeként a nemzet fennmaradásának biztosítója”. A család a „civilizáció bölcsője”, amely „az állam sarokköve”, de egyúttal a „mentális egészség alapja” is, olyan „transzcendens kötelék, amely a társadalmi kötődést erősíti”.⁶ A családról megfogalmazott mindezen tulajdonságok teszik nélkülözhetlenné a családot az egyén, a közösségeink és a jövőnk szempontjából egyaránt, amit Szent II. János Pál pápa egyetlen egyszerű mondatban így foglalt össze homíliájában 1986-ban: „Amilyen a család, olyan a nemzet és olyan az egész világ, amelyben élünk.”

CSALÁDDAL A FENNMARADÁSÉRT

A család szerepe kulcsfontosságú akkor, amikor népességünk, kultúránk, nemzetünk vagy teremtett világunk fennmaradásáról van szó. A családok sokasodása, bővülése és gyarapodása „nemzetstratégiai fontosságú ügy, hiszen családjaink kezében van mindannyiunk közös jövője”.⁷ Az élet továbbvitelén át ez lehet az ellenszere a népességfogyásnak, ahogy segíthet abban is, hogy képesek legyünk megőrizni az identitásunkat. A családon keresztül tudjuk

3 Iain McLEAN: *Public choice*. Basil Blackwell, Oxford, 1987. 222.

4 ANDORKA Rudolf: Társadalompolitikai válaszok a népességszám csökkentésére a 21. században. Pronatalista népesedéspolitikai, bevándorlási politika, a foglalkoztatottság növelése vagy más alternatívák? *Demográfia*, 1990/1–2. 17.

5 KOPP Mária – SKRABSKI Árpád: *A boldogságkeresés útjai és útvesztői*. KINCS, Bp. 2021.

6 ROD DREHER: *Hazugság nélkül élni*. ford. MÉSZÁROS Julianna, MCC Press, Bp. 2022.; JORDAN B Peterson beszéde a 2023-as V. Budapesti Demográfiai Csúcson. <<https://csalad.hu/csaladban-elni/nemzetkozi-csucs-talalkozo-a-csaladok-biztonsagaert-1-nap>> és ROGER SCRUTON: *Hogyan legyünk konzervatívok?* ford. TOMBOR András, MCC Press, Bp. 2023.

7 SOLTÉSZ Miklós: Családjaink kezében a jövőnk. *Nemzeti Érték*, 2014/1.

Szent család –
Palma Vecchio és Tiziano
Vecellio *A szent család*
Alexandiai Szent Katalinnal
és Keresztelő Szent Jánossal
(1520–28) című festménye
(Wikimedia Commons)

megakadályozni, hogy valósággá váljon Johann Gottfried Herder szörnyű jóslata a magyarok eltűnéséről, aki 1791-ben közismerten arról érkezett, hogy „a mások közé ékelt kis számú magyaroknak a századok múltán talán majd a nyelvét sem lehet fölfedezni”. És a család az, amely nélkül nincs értelme s amely nélkül nem is lehet fenntarthatósági kérdésekről beszélni, legyen szó annak demográfiai vagy ökológiai megközelítéséről.

Magyarország számára a családpolitika stratégiai fontossággal bír, amelynek egyik kiemelt oka nem más, mint a *demográfiai helyzetünk*. Magyarország lakossága 1981 óta folyamatosan csökken, az azóta eltelt több mint négy évtized alatt egymillióval csökkent az ország népessége (bár még mindig félmillióval többen élünk a trianoni határokon belül, mint 1950-ben). A demográfiai helyzet olyan nyomós indok, ami miatt kétségtelenül az egyik legalapvetőbb cél, hogy Magyarország képes legyen megállítani vagy legalább lassítani az ország népességfogyását, méghozzá elsősorban a *társadalom belső erőforrásainak* mozgósításával, a reprodukciót biztosító családok támogatásával és a gyermekvállalás ösztönzésével. Ugyan a lakosság tényleges fogyását három tényező mérsékelheti: a növekvő születésszám, a csökkenő halálozás és a pozitív vándorlási egyenleg, de ezek közül egyedül az első olyan, ami kizárólag a jövőre irányul, és kiszámítható jövőképet vetít előre, méghozzá úgy, hogy nem jár jelentős kockázatokkal. Mindamellet a születések számának növelése a legnehezebb és leghosszadalmasabb, egyúttal a legbonyolultabb és legösszetettebb útja is a demográfiai tél tavaszba fordításának. Még mindig a demográfiai tél napjait éljük, de több okból sem szabad – még közel másfél évtizednyi *családközpontú kormányzás* után sem – türelmetlenül követelnünk a tavasz beköszöntét. Egyrészt azért sem, mert „a demográfiai problémák hosszú távúak és csak hosszú távon oldhatók meg”,⁸ és itt évtizedekben, emberöltőkben érdemes gondolkodni, másrészt pedig azért nem, mert vannak már olyan részeredmények, amelyekre lehet és kell is a továbbiakban építkezni. Nézzük is részletesebben!

Magyarországon 2011-ben a gyermekvállalási és a házassodási kedv is történelmi mélypontra volt. Az Európai Unióban hazánkban volt a legalacsonyabb a teljes termékenységi arányszám az 1,23-as értékkel (ami azt mutatja meg, hogy

8 ANDORKA: *Társadalompolitikai... I.m.* 20.

ha az adott év termékenységi adatai állandósultak volna, akkor egy nő élete folyamán átlagosan 1,23 gyermeknek adna életet), és az ezer főre jutó házasságkötések számában is hátulról a harmadik legrosszabb helyen állunk (átlagosan 3,6 házasság jutott ezer lakosra).⁹ 2022-re 1,56-ra nőtt a termékenységi ráta, amivel nemcsak az EU átlagértékét (1,43), hanem az összes nyugat-, észak- és dél-európai tagállamot is leköröztük (kivéve Franciaországot). A magyar lett 2022-re a hatodik legjobb termékenységi mutató az Európai Unió 27 tagállama között, de még így is messze vagyunk a reprodukciós szinttől. Ennek ellenére megállapítható, hogy a gyermekvállalás szempontjából az Európai Unió statisztikai hivatalának adatai szerint a közép- és kelet-európai államokkal együtt bekerültünk az élbolyba, ami jól jelzi, hogy a gyarapodás ígérete és a válságállóság napjainkban sokkal inkább Európa keleti felére jellemző.

A házasságkötések számának növekedésében az elmúlt években Európa bajnokai lettünk, mivel 2021-re megduplázódott hazánkban a házasságkötések száma 2010-hez képest, a nyers házasságkötési arányszám 2022-ben már 7,4-re nőtt, ami messze a legmagasabb érték az Európai Unióban (az EU-átlag ugyanis mindössze 3,9). Ezáltal jelentősen csökkent a házasságon kívüli születések száma, ma már a gyermekeknek csupán negyede születik házasságon kívül (korábban minden második újszülött így jött világra). A válások, ahogy az abortuszok száma is folyamatosan csökken, amiből arra lehet következtetni, hogy a családi értékek balliberális rombolásának hosszú évtizedeken át tartó korszaka idehaza véget ért, és újra jelen van az életünkben a hagyományos családi értékek megbecsültsége; nemcsak úgy, mint régen, vagyis a gondolatunkban, hanem immár a mindennapok valóságában is.

Ha nem tettünk volna ennyi erőfeszítést a család védelme és támogatása érdekében, akkor ma 178 ezerrel, azaz körülbelül kétvényi újszülöttel kevesebb gyermek élne Magyarországon, hiszen ennyi gyermek nem született volna meg 2011 és 2023 között, ha a gyermekvállalási kedv az akkori alacsony szinten maradt volna. Ha a 2010-es, demográfiai szempontból (is) tragikus helyzet állandósult volna, akkor 204 ezerrel kevesebb házaspár és 65 ezerrel több elvált pár volna Magyarországon, és 152 ezerrel több magzati veszteségről számolna be a szomorú statisztika. Szerencsére ez nem így történt, sőt számos területen sikerült statisztikai szempontból is jó eredményeket elérni, még úgy is, hogy egy speciális, más országokra egyáltalán nem jellemző magyar adottsággal is éppen az elmúlt években kellett megküzdeni.

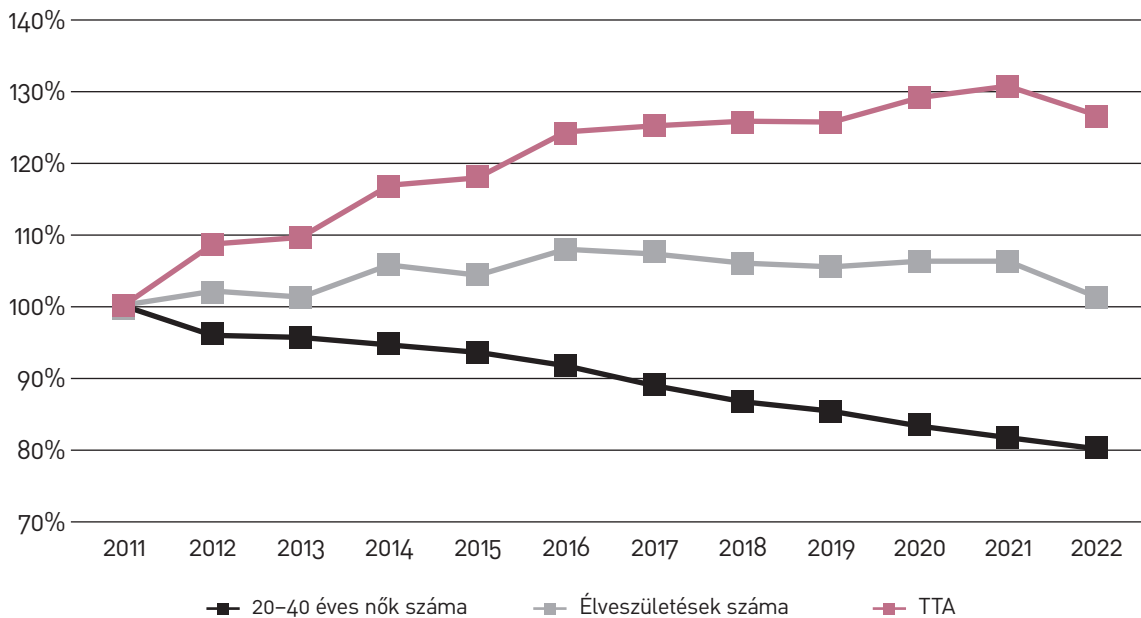
Ez utóbbi az ún. negatív Ratkó-hatás, amely éppen a 2010-es évek során befolyásolta leginkább a népmozgalmi mutatókat, a halálozások és a születések számát egyaránt, ezáltal hátráltatva a természetes népességfogyás mérséklését. Az '50-es évek Ratkó-korszakának abortusztilalma idején született nagy létszámú korosztály tagjai éppen a 2010-es években váltak nyugdíjassá, amikortól már a halálozások gyakorisága növekszik. Emiatt az egészségesen várható átlagos élettartam növekedése ellenére sem csökkent a halálozások száma. A születések tekintetében ugyancsak negatív hatásai voltak ennek a magyar adottságnak, mivel a 2010-es évekre a '70-es években születettek sokasága egyszerűen kioregedett a gyermekvállalási korból, és évről évre, korábban soha nem látott mértékben csökkent a szülőképes korú nők létszáma. Hiába vállaltak átlagosan több gyermeket a nők, azaz nőtt a termékenység, mivel a létszámuk folyamatosan fogyott (2010 és 2022 között több mint 300 ezer fővel csökkent a 20–40-es korosztályhoz tartozó nők létszáma), ezért a születések száma sem emelkedhetett számottevően a gyermekvállalási kedvet jelző termékenység ráta növekedésével párhuzamosan.

Magyarország tehát a lehető legnehezebb helyzetben kezdett bele a pronatalista, születésösztönző politika megvalósításába, dacolva az általános nyugati trenddel, amely a gyors és könnyű megoldást ígérő migrációval próbálta kezelni a demográfiai problémákat.

⁹ Az adatok forrása: <<https://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography/demography-population-stock-balance/database>> és <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Marriage_and_divorce_statistics>.

Termékenység, születések és gyermekvállalási korban lévő nők számának változása 2011-hez képest

Forrás: Eurostat

Az utóbbi demográfia-változtatási stratégia, azaz a migrációs politika sikerelenségét ma már az adatok is alátámasztják. Miközben 2022-ben az Európai Unióban már minden ötödik újszülött bevándorló háttérű anyától született,¹⁰ a gyermekvállalási kedvet mutató termékenységi ráta és a születések száma is visszaesik. Vannak olyan tagállamok, ahol minden harmadik megszülető gyermek szülei bevándorlók, miközben az egy nőre jutó átlagos gyermekszám a korábbi kettőről másfél körüli értékre csökkent, példának okáért Svédországban. Az Európai Unióban ma már kevesebb mint 4 millió újszülöttel gyarapodik csak évente a közösség, a 14 év alattiak részaránya 15 százalék alá esett, miközben a 65 év felettiek meghaladja a 20 százalékot, ami az öreg kontinens további öregedését vetíti előre. A népességfogyás migrációval való megállításának illúziója, azaz a „demográfiai idealizmus” érvényét veszítette, most már nincs olyan objektív népesedési adat, ami alátámasztaná indokoltságát.¹¹ A súlyos társadalmi hatások pedig nyilvánvalóbbak, mint valaha. Demény Pál, a híres magyar demográfus már évtizedekkel ezelőtt megjósolta ezt, amikor azt írta, hogy „a bevándorláspolitikával [bár] időlegesen enyhíteni lehet a kormegoszlás-torzulást, de valószínűleg csak azon az áron, hogy gyökeresen átalakul a befogadó társadalom kulturális és etnikai összetétele”.¹² Az ideiglenes enyhítésen túl vagyunk, miközben az európai kultúra és identitás veszélyeztettségének nap mint nap tanúit lehetünk.

Mindez párosul az ökológiai katasztrófa miatti félelemkeltéssel, amelyben hangsúlyosan megjelennek az identitásunk rombolására való törekvések jelei. Az ökológiai lábnyomunk alulnépesedéssel történő csökkentésére irányuló agresszív felszólítások, a gyermekvállalás elleni harcos kirohanások valójában arra irányulnak, hogy adjuk fel az évezredek értékeinket, változtassuk meg a szokásos magatartásainkat, és tagadjuk meg önmagunkat azáltal, hogy még az utódainkról is lemondunk. A gyermekek – Luther szavaival szólva – életünk „pompás, örök kincsei”, akikről napjainkban teljesen abszurd módon „ökológiai lábnyomot növelő tényezőkként” beszélnek, akik szerintük már a pusztalétükkel pusztítják a világot... Paradox módon mindeközben arról szól

10 Lásd bővebben: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Fertility_statistics#In_2022.2C_the_share_of_children_born_to_foreign-born_mothers_stood_at_22_.25>

11 Lásd bővebben: Shea L Bradley-Farrell: *Last Warning to the West: Hungary's Triumph Over Communism and the Woke Agenda*. Alajogokért Központ, Bp. 2024.

12 Demény Pál: *Népességpolitika. A közjó szolgálatában*. KSH-NKI, Bp. 2016.

a diskurzus, hogy a Földet gyermekeink számára kell megőriznünk, akik viszont az ökológiai lábnyomuk miatt nemkívánatosak. A logikai következetlenség rámutat arra, hogy a „népek és a nemzetek demográfiai leépülése, sorvadás és végül kihalása” nem vezethet el a fenntartható jövőhöz, hanem éppen a bolygó legértékesebb erőforrása, vagyis maga az ember nélküli jövőt vetíti előre¹³. A *teremtett világ védelmének része az ember és a természet megóvása is, csak a kettő együttes védelme biztosíthatja a fennmaradást*. Ezt az álláspontot osztja a szülők többsége, felmérések bizonyítják, hogy a gyermeket nevelők éppen azért, mert gyermekeik jövője miatt fontosnak tartják a természetvédelmet, sokkal környezettudatosabban viselkednek a mindennapokban, mint azok, akik nem nevelnek gyermeket.¹⁴ Ők nemcsak beszélnek a környezet védelméről, hanem nap mint nap aktívan tesznek is érte. Emellett az is könnyedén kiszámítható, hogy a nagycsaládban élők egy főre jutó ökológiai lábnyoma sokkal kisebb, mint az egyszemélyes háztartásokban élőké, hiszen ugyanazon lakhatási-közlekedési-fogyasztási egységek az ő esetükben többfelé oszlanak meg. Ezért is mondta megalapozottan Magyarország köztársasági elnöke 2023-ban az ENSZ Éghajlatváltozási Konferenciáján, hogy „a család nem oka, hanem megoldása az éghajlati válságnak”.

CSALÁDDAL A JÓLÉTÉRT

Családi értékek –

Olasz kereszténydemokrata választási plakátok 1948-ban (Wikimedia Commons)

A család fontos funkciói a termelés és a fogyasztás. A termelés, azaz a munka és az abból származó jövedelem biztosítja a fogyasztáson alapuló jólétet. A nagyobb mértékű fogyasztás a teljes gazdaságot erősíti, élénkíti, új munkahelyeket hoz létre, növeli a termelést, ezáltal javítja egy adott ország versenyképességét. A család és a gyermek ösztársadalmi befektetés, ugyan hosszú távon megtérül, de mégis a legjövődélmezőbb befektetés a közös jövőnkbe. A család azon túl, hogy önmagában is gazdasági egységet alkot, ún. közjószág.¹⁵ A családban felnevelkedő gyermek „a leghasznosabb, legfontosabb erőforrásunk”, akinek felelős felneveléséből mindenki profitálhat, ezért a társadalomnak is felelőssége van abban, hogy a gyermekek megszülessenek és kiegyensúlyozottan nevelkedhessenek. fel¹⁶

A gyermekek felnevelésének költségeit a szülők vállalják, ezzel szemben a felnőtté váló gyermekek által előállított nemzeti jövedelem lesz az, amely a szülői korosztály minden tagja számára biztosítja a megélhetést, elsősorban a felosztó-kirovó nyugdíjrendszer által.¹⁷ A modern jóléti társadalmakban, így hazánkban is a felnőtté váló gyermekek garantálják a jövő nemzedék adó- és járulékfizetési képességét. A jövedelmek újraelosztásának viszonylag magas aránya miatt a gyermekek felnevelésére fordított egyéni erőfeszítések a társadalom szintjén jelennek meg haszonként. Vagyis gyermeket vállalók és nem vállalók között láthatatlan újraelosztás zajlik, amely Andorka Rudolf okfejtése alapján akár egy olyan ambivalens helyzetet is eredményezhet, amelyben az egyén, ha csak a gyermekvállalásnak és nevelésnek a gazdasági költségeit és hasznait venné figyelembe, akkor hajlamos lenne a potyautas-stratégiát követni (vagyis minél kevesebb gyermek felnevelésére vállalkozni, és abban bízni, hogy nemzedékének többi tagja hajlandó lesz a balek szerepében több gyermeket, ezáltal több adó- és járulékfizetőt adni a társadalomnak).¹⁸ Szélső esetben elképzelhető, hogy emiatt egy gyermek sem születne meg, de hogy ez mégsem így történik, annak lelki és kulturális okai vannak. Emellett Magyarországon ehhez már hozzájárul az is, hogy számos esetben a gyermeknevelés jelentős anyagi előnnyel jár (adókedvezmények, támogatások formájában), és nagyobb anyagi hasznot eredményez ahhoz az állapothoz képest, mint amikor valakinek

13 Tóth I János: Demográfiai tél és a modernizáció. *Kommentár* 2021/3. és Olga Irisova: *Overpopulation: Myth and Reality*, Population Research Institute, 2013.

14 Vö. <https://www.koppmariaintezet.hu/docs/Nagycsaladosok_kornyezetvedelmi_attitudje_2021.06.21.pdf>.

15 ANDORKA Rudolf: *Gyermekszám a fejlett országokban*. Gondolat, Bp. 1987.

16 KOPP – SKRABSKI: *I.m.*

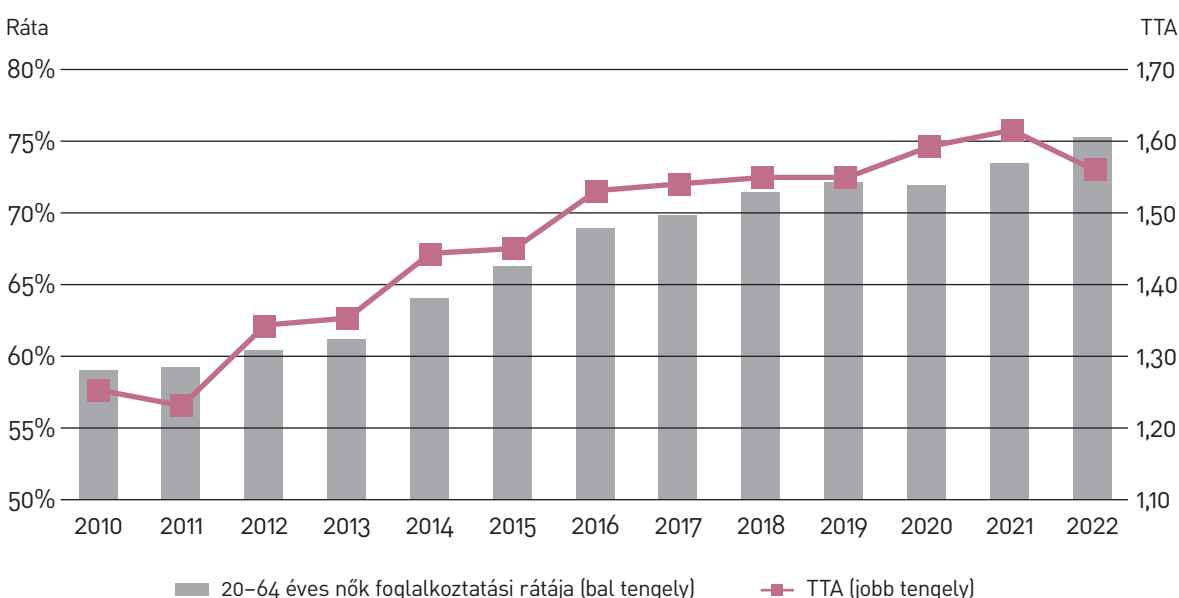
17 DEMÉNY Pál: *The economic rationale of family planning programs*. Population Council Center for Policy Studies Working Papers. New York, 1987.

18 ANDORKA: *Társadalompolitikai... I.m.* 17.

nincs gyermeke. A családpolitikának az egyik legfontosabb célja éppen az, hogy akik részt vesznek a közjavak létrehozásában, a jövő munkavállalóinak felnevelésében, azok részesüljenek ezért valamiféle prémiumban, mondjuk családtámogatásban.

A gyermekvállalás miatt elmaradt jövedelmek pótlása és a gyermeknevelés terheinek átvállalása fontos szerepet tölt be a családok anyagi biztonságának megteremtésében, amit leghatékonyabban a munkajövedelem képes biztosítani. Nem véletlen, hogy Magyarország a *munkaalapú és a családközpontú társadalom* építésének útján jár, hiszen a munkavállalás és a gyermekvállalás csakis egymást erősítő és még véletlenül sem egymást kizáró tényezők lehetnek.¹⁹ Hazánkban a foglalkoztatás bővülése, azon belül is a nők és az anyák munkaerőpiaci részvételének növekedése együtt járt a gyermekvállalási kedv, azaz a termékenység javulásával. A munkavállalás és a gyermekvállalás egyidejű, párhuzamos növekedése azt jelzi, hogy a munka–család egyensúly összetársadalmi és egyéni szinten is egyre hangsúlyosabban érvényesül, a munka és a család összeegyeztetése mikro- és makroszinten is megvalósul.

A teljes termékenységi arányszám (TTA) és a 20–64 éves nők foglalkoztatási rátája

Forrás: Eurostat

A család gazdaságélénkítő hatása a munkavállaláshoz és az abból eredő fogyasztáshoz kapcsolódik leginkább. Az embereket az hajtja, azért mennek el dolgozni, hogy a legjobbat tegyék a családjukért, és jobb életet nyújtsanak a gyermekeik számára. A több munka több jövedelmet, az több fogyasztást, több termelést, több innovációt és ezáltal nagyobb jólétet eredményez, amelyben az egyes családok és az egész társadalom gazdagsága és gazdasága növekszik, ami aztán kiszámítható, biztos alapot nyújt a gyermekvállaláshoz és -neveléshez. Ez az a körforgás, amelynek fenntartásához szükség van a család egységének megőrzésére. A családi kohézió erősítése már önmagában is megtakarítást jelent, hiszen a családok szétesése jelentős költségekkel jár az egyén és az állam számára egyaránt.²⁰ Ez a gazdasági indok amögött, hogy miért érdemes a családok és a párkapcsolatok stabilizálására költeni (például a házassághoz kötött családtámogatások által), ami sokkal kedvezőbb összetársadalmi szempontból, mint azok a juttatások, amelyek a már szétesett családok miatt keletkező költségeket igyekeznek kompenzálni, ezáltal gyakran jóléti függőséget előidézve az érintett családok tagjaiban.²¹

19 Lásd bővebben: Novák Katalin – Fűrésztünde: *Családbarát évtized 2010–2020*. KINCS, Bp. 2021.

20 Vö. *Counting the Cost of Family Failure*. 2016. <<https://www.relationshipsfoundation.org/wp-content/uploads/2016/02/Counting-the-Cost-of-Family-Failure-2016-Update.pdf>>.

21 Lásd bővebben: David GOODHART: *Úton hazafelé*. ford. HORVÁTH Judit, Századvég, Bp. 2019. 292.

Apák és fiúk –

Családi strandolás 1975-ben
(Fortepan / Vizsnyiczai Erzsébet)

A családi jólét növekedésének és ezáltal egy ország gazdasági teljesítményének fontos mutatói a foglalkoztatás mellett a családok vagyoni és jövedelmi helyzetének változása. Ha javul az egyes családok vagyoni helyzete, és nagyobb értékű lesz az ingatlanvagyonuk (például az otthoneremtés révén), az ingóságai (adott esetben a nagycsaládosok autóvásárlási kedvezménye által) vagy a pénzügyi vagyonuk (mondjuk a babakötvény segítségével), akkor az ezekből összeálló össztársadalmi vagyon is növekszik. Ugyanígy, ha a szülők jövedelme nő, elsősorban a munkajövedelmek által, amelyekben megjelennek a családi kedvezmények, akkor az visszahat a fogyasztásra, ami a gazdaság egyik legfontosabb mozgatórugója.

A társadalmi jövőképeség szempontjából a családok anyagi gyarapodása a gondoskodás egyfajta megnyilvánulása, az önrendelkezés képessége, amely alapján a személyek irányítani tudják a sorsukat.²² Ez a jövőképeséget formáló gondoskodás a családok gyarapodásának kulcsa. Enélkül nincs gazdasági növekedés, ahogy gazdasági növekedés nélkül sem lehetnének családtámogatások. Hazánkban a keresletélénkítő gazdaságpolitika megteremtette a gyermekvállalást erősítő családpolitika pénzügyi alapjait, ami olyan eszközöket alkalmaz, amelyek önmagukban is visszahatnak a gazdaságra, és ösztönzik a növekedést. Az aktív államműködés jelentősen befolyásolhatja a családok jövedelemgyarapodását, s egyúttal emelheti a reprodukciós szintet is, ahhoz azonban, hogy a családtámogatások kellő hatást fejthessenek ki, folyamatosan biztosítani kell az állami költségvetés fenntarthatóságát és stabilitását.²³ Ehhez márpedig elengedhetetlenek a termelő és fogyasztó családok.

22 SZÁNTÓ Zoltán – BALOGH Péter – ACZÉL Petra: *Társadalmi jövőképeség és család = Család–Gyermek–Jövő. Tanulmányok a családtudomány köréből.* szerk. ACZÉL Petra, KINCS, Bp. 2022.

23 LENTNER Csaba: *A magyar állampénzügyek fejlődéstörténete a dualizmus korától napjainkig.* L'Harmattan, Bp. 2019. 206.

CSALÁDDAL A JÓLLÉTÉRT

A jóllétünk (*well-being*) legalább annyira meghatározza, hogy milyen az általános közérzetünk, mint az anyagi lehetőségeinket jelző jólétünk (*welfare*). Az egyéni és a közösségi jóllét növelésében számos tényezőnek lehet szerepe, ilyen például a kiszámítható és biztonságos környezet. A családvállalás szempontjából a stabilitás meghatározó, mert ezáltal képes védelmet nyújtani a család a benne élőknek, miközben külső stabilitás is kell ahhoz, hogy a családok biztonságban érezzék magukat.

A családi élet biztonsága, ahogy például a béke vagy a szabadság is, a kollektív javak közé tartozik, mivel annak megvalósulása során mások együttműködésétől függünk, egymagunkban nem rendelkezünk olyan eszközökkel, hogy elérhessük azt. Az ember ősidóktól fogva társas lény, aki a történelem folyamán mindig közösségekben élt. Emiatt az ember legkisebb közössége, a család az egyik legfontosabb védő és védendő érték. Nemcsak a tudományos kutatások, de az évezredek tapasztalata is alátámasztja, hogy a harmonikus társas kapcsolatok, a társas támogatás, a közösségek ereje, az élet értelmében való hit mind olyan tényezők, amelyek a legtöbb ember esetében növelik a jóllétet – testi, lelki és szellemi értelemben egyaránt. A kötődés, amelynek alapvető egysége a család, elengedhetetlen a személyek testi, szellemi és lelki fejlődéséhez. A kötődés szempontjából a család az, amely meghatározza annak képzetét, hogy mi a „kapcsolat, méltóság, méltányosság, tekintély és hierarchia; mi a jó és a rossz, igazságos és igazságtalan; mi a szeretet, az ajándék és a viszonyosság”.²⁴

A magyarok lelki állapotának legjelentősebb kutatója és ismerője, Kopp Mária Hungarostudy-kutatásaiban 1988-tól rendszeresen vizsgálta a magyarok testi és lelki egészségének alakulását, a két terület összefüggéseit, ami alapján beazonosította, hogy a test és a lélek egységén alapuló egészség egyik legfontosabb alakítója és védelmezője a család. Egyértelműen kiderült, hogy akik kiegyensúlyozottnak, elégedettnek és boldognak érzik magukat, azok jobb testi, fizikális egészségnek is örvendhetnek, s a testi és lelki egészséget javító tényezők közül kiemelkedik a család, a stabil párkapcsolat és a támogató közösségek szerepe. Kopp Mária szavaival élve, „komoly egészségvédő tényező a jó házasság és a szerető, harmonikus család”, illetve „a boldogság egyik legfontosabb forrása a befogadó és támogató közösség”.²⁵ A róla elnevezett szervezet, a Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért (KINCS) tovább folytatta az általa elkezdett kutatásokat, folyamatosan nyomon követve a magyarok közérzetének alakulását. Mindezt azért teszi, mert a közérzet, a lelki állapot meghatározó jelentőségű azon életdöntések meghozatalakor (párvalasztás, házasság, gyermekvállalás, otthonteremtés), amelyek aztán befolyásolják nemcsak az egyén, hanem egy egész társadalom életminőségét és működését. Ehhez kapcsolódóan a családvédelemről sarkalatos törvényünk így fogalmazza meg: „Harmonikusan működő családok nélkül nincs jól működő társadalom sem”.

A kutatások rámutattak arra, hogy a legtöbb embernél a család, a házasság és a gyermeknevelés hozzájárulnak a jobb testi és lelki egészség eléréséhez, összességében a jobb életminőséghez. Ennek megvilágítására álljon itt néhány hazai és külföldi példa! A testi fájdalmak, a mozgásszegény életmód és az elhízás előfordulása az egyedülállók körében gyakoribb, mint azoknál, akik párban és családban élnek, a család tehát az esetek többségében jelentősen hozzájárul a betegségek megelőzéséhez. A KINCS Közérzet Barométerének 2020 óta tartó és hónapról hónapra zajló kutatása azt jelzi, hogy a saját egészségük, az elégedettségük és a boldogságérzetük megítélése során a kisgyermeket nevelők és a stabil párkapcsolatban élők érzik magukat a legjobban. Egy tízes skálán ők adják a legmagasabb értékeket, amikor a boldogságukról kérdezik őket, azaz a gyermek és a párkapcsolat olyan tényezők, amelyek növelik a boldogságérzetet.²⁶

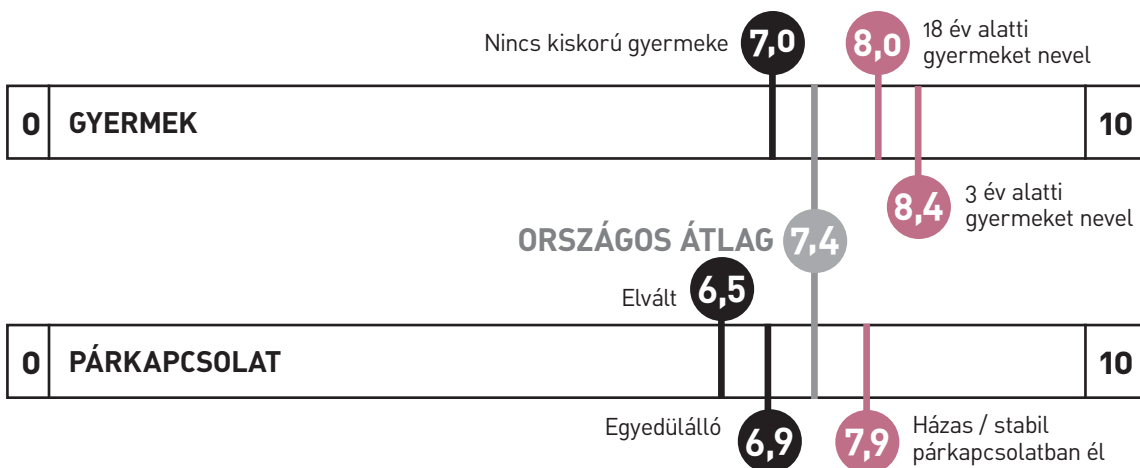
a kötődés
alapvető egysége
a család

24 Csák János: *A társadalmi jövőképesség normatív koncepciója* = Uő.: *Társadalmi jövőképesség. Egy új tudományterület bemutatkozása.* Corvinus, Bp. 2018.

25 KOPP – SKRABSKI: *I.m.*

26 KINCS Közérzet Barométer, 2024. <https://www.koppmariaintezet.hu/docs/KINCS_Kozerzet_Barometer_2020_2023.pdf>

A boldogságot növelő tényezők

Átlagos pont (1–10 skála), 1 – egyáltalán nem boldog, 10 – teljes mértékben boldog
 2020. november – 2023. november átlaga, a 18 évesnél idősebb, felnőtt korú magyar lakosság értékelése alapján

Forrás: KINCS Közérzet Barométer

Egy szülőség védelmében folytatott 2012-es kutatás eredményei azt mutatják, hogy a szülők, különösen is az apák, magasabb szintű boldogságról, pozitív érzelmekről és életbe vetett hitről számoltak be, mint a gyermektelenek.²⁷ Ezzel rávilágítottak arra, hogy a gyermeknevelés sokkal több örömmel jár, mint nehézséggel, még akkor is, ha sokan próbálják ennek az ellenkezőjét bebizonyítani. Egy másik, 2018-as kutatás ugyancsak alátámasztotta, hogy a gyermekvállalás mindkét szülő jóllétét növeli, az apák eudaimonikus jóllétére pedig különösen erőteljesen hat.²⁸

A lelki egészség, azaz a jóllét nemzetközileg elfogadott mutatója, a WHO jóllétindexe már több alkalommal is megerősítette, hogy a gyermeknevelés örömforrás. Egy 2024-es felmérés szerint a kisgyermeket nevelők mutatója volt a legmagasabb, amikor megkérdezték őket, hogy az elmúlt két hétben mennyire érezték magukat aktívnak és élénknek, az ő értékeik voltak a legmagasabbak: 78 százalékukra ugyanis ez volt jellemző).²⁹ A gyermekszám emelkedésével nőtt a vidámságról, jókedvről beszámolók aránya, az egygyermekesek 62 százalékára, a kétgyermekesek 68 százalékára, míg a nagycsaládok 73 százalékára volt jellemző a pozitív lelki állapot. Beszédes adat, hogy mindeközben vidámnak és jókedvűnek legkevésbé a 30 év alatti fiatalok (62%) és a 65 év felettiek (64%) tartották magukat. A stabil párokapsolatok jelentőségét mutatja, hogy azok, akiknek van társa, egy tízes skálán átlagosan 7-es fölé értékelték az elégedettségérzetüket, miközben az egyedülállók hetes alá.³⁰ Kopp Mária szerint „nincs komolyabb népegészségügyi tényező, mint egy jó házasság, ami nemcsak a boldogság forrása, hanem a túlélés záloga is”.³¹ Ő kifejezetten a jó házasságról beszélt, ugyanakkor érdekes tapasztalata a vonatkozó vizsgálatnak, hogy általában még a rossz házasságban élőknek is magasabb volt a boldogság- és elégedettségszintje, mint az egyedülállónak. A depresszió mértéke általában alacsonyabb azoknál, akik párokapsolatban élnek, és gyermeket nevelnek.³² Figyelemreméltó eredmény, hogy Magyarországon a 2010-es évek eleje óta csökkent a családok körében a depresszió, ami azt jelzi, hogy családban élni ma már kevesebb stresszel jár, mint korábban, ugyanakkor nem szabad megfeled-

27 S. Katherine NELSON-COFFEY – Kostadin KUSHLEV – Sonja LYUBOMIRSKY: In Defense of Parenthood. Children Are Associated With More Joy Than Misery. *Psychological Science*, 2012/november.

28 Courtney A. GOSSELIN – Veronika HUTA – Arthur BRAATEN: Eudaimonic Orientation Enhances the Well-Being Experienced by Fathers. *Applied Research Quality Life*, 2022/január.

29 <https://www.koppmariaintezet.hu/docs/KINCS_Omnibusz_2024_január_Lelki_egeszseg_rovid_elemzes.pdf>

30 HORVÁTH NAGY Tímea – VARGA Anikó: A fiatal felnőttek boldogságának és elégedettségének vizsgálata = *Család-Egészség-Közösség, Hungarostudy 2021*. KINCS, Bp. 2021.

31 KOPP – SKRABSKI: A boldogságkeresés útjai és útvesztői. i.m.

32 TÓTH Mónika – SZÉKELY András – PUREBL György: A depresszió és az öngyilkossági gondolatok alakulása a felnőtt népesség körében = *Család-Egészség-Közösség, I.m.*

kezni arról a tényről sem, hogy mindeközben a jövő generációját adó fiatalok körében általánosságban növekedett a depressziós tünetek gyakorisága. A kutatási eredmények igazolják, hogy önmagában már azért is érdemes a családokat támogatni és a családos életmódot népszerűsíteni, mert a család jelentős testi és lelki egészségvédő szereppel rendelkezik. A család az „a pozitív élményeket adó, egészséget megőrző kulturális mikroközösség, amely segíti leküzdeni a stresszhelyzeteket”,³³ javítja az ellenállóképességet, amire a válságok korában különösen nagy szükség van. A család jelentősége tehát lelki szempontból nemcsak magánügy, hanem a *társadalmi immunitás* alapja is.

Ahogy a fentiekben láttuk, a család szerepe óriási abban, hogy valaki jól érezze magát az életben, testi és lelki értelemben egyaránt, és ezáltal tágabb közösségének is kiegyensúlyozott tagja legyen. A család tehát a legtöbb esetben védőfaktor, amely biztonságot nyújt. Időről időre tapasztaljuk mégis, hogy vannak olyanok, akik tudatosan szét akarják szakítani a család által font védőhálót. A történelem során már többször tanúi lehettünk annak, ahogy megpróbálják a család értékét relativizálni, fogalmát újraértelmezni. Valamennyi totalitárius rendszer arra törekedett, hogy gyengítse a családot, mert a család függetlensége, egysége, a szülők és a gyermekek közötti természetes kapcsolat, a szülői tekintély veszélyeztette az egyének feletti teljes körű állami ellenőrzést. Ezért is hívja Rod Dreher a családokat „az ellenállás sejtjeinek”. Napjainkban is tapasztaljuk, hogy bizonyos mozgalmak és irányzatok képviselői arra hivatkozva próbálják a család értékét kisebbiteni, hogy olyan összefüggésben beszélnek a családról, mint amiben csak problémás helyzetek adódhatnak (abúzus, családon belüli erőszak, tekintéllyel való visszaélés), ami nem előre viszi az egyént, hanem hátráltatja. Sokszor érezzük úgy, hogy a család intézménye támadás alatt áll, és erre csak ráerősítenek azok a hangok, amelyek a család válságát zengik. Pedig a család nem lehet probléma, hanem csakis a megoldás, mert soha nem volt olyan fontos a család szerepe az egyén és a következő nemzedék életminősége, kiegyensúlyozottsága, valamint az elviselhető társadalmi légkör szempontjából, mint napjainkban. A családi értékek őrzése és védelme ugyanúgy az egyének érdeke, mivel a család hozzájárul a jobb életminőség kialakításához, ahogy a közösségek érdeke is, mivel *a társadalom legkisebb alapegységeiként a családok biztosítják a közösség harmonikus működését*. A családok védelmében emiatt van óriási felelőssége nemcsak az államnak, hanem az önkormányzatoknak, az egyházaknak, a civil szervezeteknek, a gazdasági élet szereplőinek és a médiának is, ahogy erre a családvédelmi sarkalatos törvényünk is utal.

Röviden, a családok támogatása és védelme tehát közügy és közérdek, amely a családok anyagi biztonságának megteremtésén túl a családtagok testi, szellemi és lelki egészségének javítását is magában foglalja. Minden családbarát kezdeményezés, ami megvalósul az élet különféle területein, ezt szolgálja.

**a családok
támogatása
közérdek**

TRADINNOVÁCIÓ A CSALÁDÉRT

1995-ben, a Bokros-csomag bevezetésekor Cseh-Szombathy László családszociológus megállapította, hogy a posztmodern normák már megjelentek a magyar társadalomban, azonban még nem rendeződtek általános ideológiává. Értekezésében felhívta a figyelmet arra, hogy a hagyományos családi formák és funkciók megerősítése érdekében fel kell készülni a megfelelő gazdasági, foglalkoztatási és neveléspolitikai programok bevezetésével egy olyan világnézeti vitára, ami nem nyerhető meg hatalmi szóval, csak úgy, ha sikerül bebizonyítani, hogy *a hagyományos család fejlődőképes a változó világban*.³⁴ Magyarország 2010 óta tartó példája bebizonyította, hogy olyan nagy horderejű változások közepette is, mint amilyen a világjárvány, a háborús gazdasági válság

³³ KOPP – SKRABSKI: *I.m.*

³⁴ CSEH-SZOMBATHY László: A társadalmi normák változása és a családi élet alakulása. *Magyar Tudomány*, 1995/5.

Családi kör –

A család és az ipusztériális, valamint agrárgazdaság ábrázolása (Harry Sternberg, 1939) (Wikimedia Commons)

vagy a *woke*-ideológia terjedése, van lehetőség a hagyományos családi értékek védelmére, még hozzá újító módon, mindig változásra készen, nagy fokú rugalmassággal, aktívan és következetesen.

Magyarország a hagyományos családmodellt a lehető leginnovatívabb módon védi és támogatja, számtalan egyedülálló megoldást alkalmazva annak érdekében, hogy erősítse az Alaptörvényben definiált családot. Ehhez biztosított egy olyan alap, amely a *magyarok mélyen gyökerező családpártiságából* fakad, abból, hogy a magyar emberek számára még mindig a család és a házasság a legideálisabb együttélési formák. Nemzetközi kutatások mutatják, hogy az európai nemzetek közül a magyarok azok, akik közül a legtöbben (majdnem 100 százalék!) nyilatkozik úgy, hogy számára nagyon fontos a család, és akik leginkább egyetértenek azzal, hogy a népességszökkenés problémáját nem bevándorlással, hanem a születendő gyermekek számának növelésével kell megoldani, emellett tízből kilenc magyar szerint a házasság a legjobb és legnépszerűbb párkapcsolati forma.³⁵

Ezek a hagyományos családi normák, ahogy a rendszerváltás éveiben, azóta is jelen vannak a magyar társadalomban, és biztos alapokat nyújtanak a 2010 óta megvalósuló tradicionális értékekre épülő, ugyanakkor innovatív megoldásokat alkalmazó családpolitikai építkezéshez. Ez a folyamatos családközpontú fejlesztés pedig visszahat az általános közgondolkodásra, ellensúlyozva a Nyugatról beáramló családelenes, értékromboló jelenségek hatásait. Ahhoz, hogy ez a kölcsönhatás érvényesülhessen (azaz az emberek családpárti gondolkodása hasson a szakpolitikára, és a családpolitika is hasson az emberek gondolkodására), különleges látásmódra és különleges eszközökre volt és van szükség. Ettől a kölcsönöségtől és egyediségtől lesz izgalmas a magyar modell, amely ötvözi a hagyományokat a megújulással.

A magyar családpolitikának már az alapelvei is rendhagyók, többek között azért, mert nem a szokásos szociálpolitikai megközelítésből indul ki. Egy szűkebb csoport képviselő helyett közösségi politika, amely összefüggő rendszerként sokoldalúan védi és szolgálja az egész társadalmat.³⁶ Ez megnyilvánul abban, hogy horizontális módon kapcsolódik számtalan más szakpolitikához, célja és eszköze nem határolható el élesen a kormányzat más területeitől, ami egyúttal azt is jelzi, hogy mostanra *maga a kormányzás vált családközpontú szemléletűvé*. Különlegessége abban is megnyilvánul, hogy nem egyenmegoldásokat nyújt, hanem megteremti a döntés szabadságát a családok számára, rájuk bízva, hogy mit, milyen mértékben és meddig vesznek igénybe, igazodva az aktuális élethelyzetükhöz. Annak ellenére, hogy a magyar család-

³⁵ Család. Európa Projekt. Századvég <https://www.koppmariaintezet.hu/docs/Csaladok_Szazadveg.pdf> és MURINKÓ LÍVIA – ROHR ADÉL: *Párkapcsolat, házasságkötés*. Demográfiai Portré. KSH–NKI, Bp. 2018.

³⁶ NOVÁK–FÜRÉSZ: *l.m.* 85.

Orbán Viktor miniszterelnök a magyar családpolitikáról

Mi, magyarok tíz évvel ezelőtt öt területet azonosítottunk, és erre az öt pillérre építettük föl a magyar családpolitikát. Az első, hogy a gyermekvállalás egy család számára anyagi értelemben is előny legyen és ne hátrány. A második, hogy a családokat lakáshoz, és ez fontos: saját tulajdonú lakáshoz kell segíteni. Harmadszor, hogy a családpolitikánkat az édesanyákra kell alapoznunk. Negyedszer: nemcsak családpolitikát kell csinálni, az egész ország működését családbaráttá kell változtatni. És végül az ötödik pillér, hogy meg kell védeni a jog eszközeivel is a család intézményét és a gyermekeket.

A modern társadalmakban megszűntek a többgenerációs családok. Európában az állam gondoskodik az egészségügy, a szociális és a nyugdíjrendszer működtetéséről. Megtörtént a nők munkaerőpiaci integrációja, és ez hatalmas gazdasági felhajtóerőt jelent. Nők jellemzően akkor állnak munkába, amikor a legnagyobb az esélyük a gyermekvállalásra. Ez a helyzet. Ha nem teszünk semmit, a gyermekvállalás mögött nem marad gazdasági ösztönző. Mondhatjuk, mondhatják, az ilyen érvelés lélektelen, lehet, de ez a realitás. Tetszik vagy sem, de a rossz gazdasági összefüggés sokakat eltántorít a gyermekvállalástól. Éppen ezért a magyar családpolitika fő vállalása, hogy megfordítjuk ezt a tendenciát, és újra gazdasági előnnyé tesszük a gyermekvállalást. Nagyon nehéz. Pénzt osztogatni a családoknak könnyű dolog, ehhez nem kell túl sok ész, de tudjuk, hogyha túl sok pénzt osztogatunk, az először lelassítja a gazdaság teljesítményét, utána pedig szétveri a gazdaságot. Ezért nekünk úgy kell támogatást adni és anyagi előnyt juttatni a családoknak, hogy közben a gazdaság tartósan növekedjen, és az egész gazdaság erőteljesen fejlődjön. Nos, ez már valami, nekünk sem sikerül mindig. Tettünk ugyan számos bátor és meghökentető lépést. Családtámogatásra fordítjuk a GDP 5 százalékát. Összekötöttük a munkát és a gyermekvállalást. Azt akarjuk, hogy a nők választhassanak, ha akarnak dolgozni, de ne legyen számukra egzisztenciális kényszer a munkavállalás. De be kell vallanom Önöknek, ez mind szép, de még nem tartunk ott, ahol szeretnénk, és különösen nem ott, ahol kellene. Magyarország még csak az út felénél jár. Az út felénél járunk, de legalább az irányt már ismerjük. Ha nem lett volna az új speciális magyar családpolitika, és minden maradt volna a régi, akkor tíz év alatt nálunk 120 ezerrel kevesebb gyermek született volna. A magyaroknak mondom: ez Győr vagy Nyíregyháza teljes népességének felel meg. E helyett a népességsökkenés helyett a házasságkötések száma csaknem kétszeresére növekedett, és, tisztelt Alelnök úr, 2010 óta 41 százalékkal csökkent a művi terhesség-megszakítások száma Magyarországon; még nem vagyunk ott, ahol szeretnénk, de már 41 százalékkal csökkent.

Nyíltan kell beszélnem arról is, hogy igen, mi védekezünk, Magyarország védekezik, mert a nyugati baloldal támad. A nyugati baloldal úgy támadja a hagyományos családmodellt, hogy először is a család fogalmát relativizálja. Ennek eszköze az LMBTQ-lobbi és a *gender*propaganda. Ők kifejezetten célba veszik a gyermekeinket, nekünk tehát védekeznünk kell, és Magyarország védekezik is. Van egy alkotmányos család- és gyermekvédelmi rendszerünk, amely automatikusan bekapcsol, ha veszélyben látja a családokat, érkezzen a veszély bárhonnan: *gender*aktivistáktól, a média irányából vagy akár Brüsszeltől, a politika világából.

A magyar családvédelmi rendszer legfontosabb védvonala az alkotmány. Néhány mondatot fogok most az alkotmányunkból idézni. „Együttélésünk legfontosabb keretei a család és a nemzet” – mondja a magyar alkotmány. Így folytatja: „Jogrendünk alapja, szövetség a múlt, a jelen és a jövő magyarjai között.” Máshol: „Magyarország védi a házasság intézményét, mint egy férfi és egy nő között, önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösséget, valamint a családot, mint a nemzet fennmaradásának alapját.” Aztán megint máshol azt mondja az alkotmány: „Magyarország alkotmányos önanonosságának és keresztény kultúrájának védelme az állam minden szervének kötelessége.” Aztán megint máshol: Magyarország védi a gyermekek születési nemének megfelelő önanonossághoz való jogát, és biztosítja a keresztény kultúrán alapuló nevelést. A szülőknek joguk van megválasztani a gyermekeknek adandó nevelést. A szülők kötelesek kiskorú gyermekükről gondoskodni, és a nagykorú gyermekek kötelesek rászoruló szüleikről gondoskodni. És végül a legnagyobb botránykő, ami miatt ma is támadás alatt állunk Brüsszelben. Azt mondja a magyar alkotmány: Az apa férfi, az anya nő.

Persze a családpolitikánk mögött, az intézkedések mögött, az alkotmányos védvonalak mögött létezik egy szellemi vagy antropológiai jellegű megfontolás is, ez mindennek az alapja. Gyermeket vállalni öröm. Nem úgy öröm, mint elmenni a vidámparkba vagy beülni egy moziba. A gyermekvállalás áldozat. Sokszor nehézséggel jár, kezdve az álmatlan éjszakáktól a nagy lemondásokig. De ez a lemondás segít minket. A családos emberek értik az Evangélium szavait: „ha a földbe esett gabonamag el nem hal, csak egymaga marad; ha pedig elhal, sok gyümölcsöt terem.” Gyakran mondjuk, tisztelt Hölgyeim és Uraim, szeresd felebarátodat, mint tenmagadat. Ezt általában úgy értjük, mint figyelmeztetést, felhívást a szolidaritásra és a méltányosságra. De ha jól értem, ez azt is jelenti, hogy szeretni kell önmagunkat is. És mi más fejezhetné ki pontosabban, jobban és erőteljesebben az önszeretetünket, mint az, hogy életünket érdemesnek találjuk a folytatásra. És ez csak a gyerekeink útján lehetséges. Derű, kibékülés az emberi sorssal, elemelkedés a lehúzó a sárból, *sursum corda*; ezt adja a család és a gyermek.

Orbán Viktor beszéde a IV. Budapesti Demográfiai Csúcson, Budapest, 2021. szeptember 23. (részlet)

politikának nem az a fő célkitűzése, hogy csökkentse a szegénységet (mivel alig vannak jövedelemhatárhoz kötött támogatásai), intézkedéseivel mégis jelentősen hozzájárult ahhoz, hogy Magyarországon megfeleződt a szegénység és a társadalmi kirekesztődés kockázatának kitett gyermekes családok aránya.³⁷ Mindez annak a speciális megközelítésnek köszönhető, amely a legtöbb családtámogatást összeköti a munkavállalással, így ösztönözve a szülőket arra, hogy elsősorban ne az állami transzferekre, hanem elsősorban a munkajövedelemre támaszkodva teremtsék meg a családjuk anyagi biztonságát.

A magyar családpolitika középpontjában nem egyének, hanem közösségek és csoportok állnak, akiknek együttműködését igyekszik erősíteni a családok támogatásának rendszere. A külföldön gyakran tapasztalható értelmezéshez képest Magyarországon a nők és férfiak, az apák és anyák, a gyermekek és a felnőttek, a fiatalok és az idősek szembeállítás helyett ezen társadalmi csoportok együttműködésének és a generációk közötti szolidaritásnak az erősítése a cél, éppen a család egységének megőrzése érdekében. A közösségi együttműködésen alapuló normáknak megfelelően működő családok pedig sziklaszilárd alapját képezik a közösségek közösségének, a nemzetnek.

A magyar kormányfő által megfogalmazott öt családpolitikai pillér különlegesség a világ más tájairól nézve, mert bátran és újító módon áll ki tradicionális alapértékekért.³⁸ 1) Az első pillér, hogy a gyermekvállalás egy család számára anyagi értelemben is előny legyen, és ne hátrány. Ez a megközelítés továbbmutat annál az általános családpolitikai célnál, amely a gyermekvállalásból eredő anyagi hátrányok kiegyenlítésére irányul. A magyar családpolitika ennél többet akar: azt, hogy jövedelmi, vagyoni és foglalkoztatási szempontból ne csak ugyanúgy, hanem jobban járjon az, aki gyermeket nevel, ahhoz képest, aki nem. Ezt a hátránykompenzációt túlmutató célt szolgálják a különféle adókedvezmények (a családi adó- és járulékkedvezmény, a négygyermekes és a 30 év alatti anyák szja-mentessége), a kedvező pénzügyi konstrukciók (babaváró támogatás, diákhitel- vagy jel-

záloghitel-elengedés, CSOK-hitelek), a vagyongyarapodást segítő támogatások (otthonteremtés, autóvásárlási kedvezmény) és a munkaerőpiaci kedvezmények (GYED Extra, CSED100, szülői pótszabadságok), de ide tartoznak a gyermekjóléti intézkedések is, amelyek ugyancsak a családok terheit mérsékelik bizonyos szolgáltatások biztosítása által (ingyenes bölcsőde, óvoda és tankönyv, gyermekétkeztetés).

A családpolitika magától értetődő, mégis vitatott pillére, hogy azt 2) az édesanyákra kell alapozni. Az édesanyákra, akik nélkül egészen egyszerűen „nem maradna fenn a világ” (Luther Márton). Ez nemcsak a gyermekek világrahozatalának csodálatos képességét jelenti, hanem azt a mindennapos láthatatlan munkát is, amivel *többnyire a nők tartják össze a családokat*. Ha az elsősorban nők által végzett, fizetetlen, családban vagy önkéntesen ellátott láthatatlan munkát beszámítanák a GDP-be, akkor az 25 százalékkal lenne magasabb.³⁹ A nők által végzett gondozás és gondoskodás ma már nem adottság, hanem a nők saját döntéséhez kötődő tevékenység, ezért is kiemelten fontos, hogy *az anyaság társadalmi elismertsége a lehető legmagasabb szintű legyen*. Egy nő esetében az anyaság melletti döntés megszületése érdekében biztosítani kell azokat a támogatásokat, amelyek lehetővé teszik, hogy az anyává válás egy nő számára ne csak lelki értelemben, de anyagilag is az általa leginkább vágyott élethelyzetet eredményezze. Ez az oka annak, hogy a magyar családpolitika bátran bevezetett olyan intézkedéseket, amelyek kizárólag az édesanyákat és nem általában a szülőket célozzák (például CSED100, édesanyák adókedvezményei, Nők40), természetesen úgy, hogy *közben vigyáz arra, hogy mindig hangsúlyos maradjon az apák meghatározó szerepe* is a családvállalás során.

a hagyományos család összekapcsolja a magánérdeket a közérdekkel

37 <https://www.ksh.hu/stadat_files/ele/hu/ele0002.html>

38 <<https://2015-2022.miniszterelnok.hu/orban-viktor-beszede-a-iv-budapesti-demografiai-csucson>>

39 SZÉP Katalin – SZŐKÉNÉ Boros Zsuzsanna: *Háztartási munka, önkéntes munka, láthatatlan munka*. Háztartási szatellit számla. KSH, Bp. 2010. 84.

Édes otthon –

A család gazdagsága és az adók mértéke közötti összefüggés ábrázolása a *Puck* magazinban, 1911 (Library of Congress)

A családpolitika kiemelt pillére 3) az otthonteremtés, a családok segítése abban, hogy saját tulajdonú lakáshoz vagy házhoz jussanak. Az önálló, saját otthon ugyanis a hosszú távú elköteleződés megnyilvánulása, amely szükséges előfeltétele a házasságkötésnek és a gyermekvállalásnak is. A saját tulajdonú otthon annak az életmódnak a lenyomata, amely David Goodhart nagyszerű felosztását idézve nem az „akárhol” esetlegességén, hanem a „valahol” biztonságán és bizonyosságán alapul. Ez a valahol-érzés élethelyzetükből adódóan a gyermeket nevelő családok többségére jellemző, akiknek gyökereikhez való ragaszkodását és kötődését az otthonteremtési programok továbbberősítik.

Végezetül, a negyedik és ötödik pillér arról szól, hogy 4) nemcsak családpolitikát kell csinálni, hanem az egész ország működését családbaráttá kell változtatni, valamint 5) a család intézményét és a gyermekeket meg kell védeni a jog eszközeivel is. Az általános családbaráttság eléréséhez és a kellő szintű jogi védelemhez politikai akaratra, összefogásra és egyetértésre ugyanúgy szükség van, mint következetes és kitartó munkára, amihez viszont idő kell. Magyarország abban a szerencsés helyzetben van, hogy már 2010 óta a családbaráttság építésének útján járhat, melynek során az állam és a polgárok szövetségesre letek egymásban. A magyarok többsége támogatja a családpolitikát, és egyetért azzal, hogy a családtámogatásokra szükség van.⁴⁹ Ez a szövetség az alapja annak a családpolitikának, amely tradicionális, családpárti alapokon innovatív, egyedi módszereket és gyakran újszerű, hungarikumnak számító intézkedéseket alkalmaz a hagyományos család megerősítéséért és védelméért, ezzel összekapcsolva a közérdeket a magánérdekkel. ■

40 <https://www.koppmariaintezet.hu/docs/A_magyarok_kiallnak_a_csaladbarat_kormanyzas_mellett_2022.03.pdf>